

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11265939>

LOGOPEDIK MASHG‘ULOTLARDA DIDAK O‘YINLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

Ikramova Dilafruz Furqat qizi
JDPU Maxsus pedagogika kafedrası
Stajyor o‘qituvchisi

Suvankulova Shaxnoza Karimqulovna
JDPU Maxsus pedagogika kafedrası
Stajyor o‘qituvchisi
ikramovadilafruz545@gmail.com

***Anotatsiya.** Maqolada Logopedik ishlarning samarador bo‘lishi uchun bolaga kompleks yondoshish, nutqning grammatik qurilishini rivojlantirish, o‘yinli mashg‘ulotlarni tashkil etish, Bolaning rivojlanishi va tarbiyasida o‘yin faoliyatining muhim jihatlari didaktik o‘yinlarning bola nutqini rivojlanishiga ta’siri ko‘rsatib o‘tilgan.*

***Kalit so‘zlar.** Nutq, grammatik qurilish, kompleks yondoshish, didaktik o‘yin, analitik tizim, kinestetik sezgi.*

***Anotation.** The article shows the effect of didactic games on the development of Child speech, an integrated approach to the child, the development of grammatical construction of speech, the organization of playful activities, important aspects of game activity in the development and upbringing of the child, so that speech work is effective.*

***Keywords.** Speech, grammatical construction, complex approach, didactic game, analytical system, kinesthetic intuition.*

***Анотация.** В статье рассматриваются вопросы комплексного подхода к ребенку, развития грамматического строя речи, организации игровой деятельности, важные аспекты игровой деятельности в развитии и воспитании ребенка с целью повышения эффективности логопедической работы показано влияние дидактических игр на речевое развитие ребенка.*

***Ключевые слова.** Речь, грамматическое построение, комплексный подход, дидактическая игра, аналитическая система, кинестетическая интуиция.*

Bizga yaxshi ma'lumki, sharq mutafakkirlari AbuAli Ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Yusuf Hos Hojib, Abu Nasr Farobiy va boshqa bir qator allomalar bolalar tarbiyasida o'yinning ahamiyati qanchalar beqiyos ekanligi haqida o'z fikrlarini bildirganlar va bu fikrlarini o'zlarining durdona asarlarida muxrlab qoldirganlar. Ular o'yinning bola rivojlanishidagi-aqliy, axloqiy, jismoniy barkamol bo'lib voyaga yetishishdagi o'rni haqida qimmatli maslahatlarini tarixiy manba sifatida meros bo'lib qolgan o'lmas risolalarda ta'kidlab o'tilgan. Hozirgi zamon pedagog tarbiyachilari ham o'tgan zamon tarbiyashunoslari Y.A.Komenskiy, K.D.Usheniskiy, V.A.Suxammenskiy, SH.A.Amanashvilining olib borgan ishlarini davom ettirib, ularni takomillashtirib, o'yinning bolalarni o'qitishda va tarbiya berishda o'yinning ahamiyatiga katta e'tibor bermoqdalar.

Logopedik ishlarning samarador bo'lishi uchun bolaga kompleks ravishda tibbiy-pedagogik yondoshish talab etiladi va bu jarayon quyidagicha amalga oshirilishi taklif etiladi:

- dori-darmon bilan davolash va psixoterapiya;
- mutaxassislarning logopedik ta'siri;
- ota-onalar va tarbiyachilarning yuqori darajadagi yordamlari;
- bolalarda mavjud bo'lgan barcha kamchiliklardan iborat simptomlar kompleksni hisobga olgan holda korreksion ishlarning neyropsixologik yo'nalganligi.

Didaktik o'yinlar to'g'ri ovozli talaffuzni yaxshilash maqsadida bolalar bilan nutq terapiyasi ishlarida qo'llaniladi; fonematik in'ikosni rivojlantirish; so'zning heceli tuzilishini shakllantirish; lug'atni boyitish va takomillashtirish; nutqning grammatik tuzilishini shakllantirish; izchil nutqni rivojlantirish; aqliy funktsiyalarni rivojlantirish; barmoqlarning nozik motorli ko'nikmalarini rivojlantirish.

Didaktik o'yinlar bolalar tarbiya vositasi sifatida keng qo'llaniladi. Didaktik o'yin ta'lim bilan bevosita bog'liq bo'lib unga yordam beradi. Didaktik o'yin bolalarning ish va imkoniyatlariga mos keladigan ta'lim berish metodidir. Didaktik o'yinlar bolalarning tevarak atrof to'g'risidagi bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi, o'z shaxsiy tajribalari va mashg'ulotlarda olgan bilimlarini amalda qo'llay bilishga o'rgatadi, ulardagi fikrlash qobiliyatlarini, ijodiy kuchlarini, sensor jarayonini rivojlantiradi, olgan bilimlarini tartibga soladi. Didaktik o'yinlar ta'lim jarayonini yengilroq va qiziqarliroq qiladi. Bolalar yoshlariga mos qiziqarli faoliyat orqali o'yinda amalga oshiriladigan aqliy tarbiya vazifasini juda oson va yaxshi o'zlashtiradilar. Didaktik o'yin kattalar tomonidan bolalarni aqliy rivojlantirish maqsadida yaratiladi. Unda o'yin elementlari qancha ko'p bo'lsa, bolalarga u shuncha ko'p quvonch bag'ishlaydi. Didaktik o'yinlarning muhim tomoni uni o'tkazishdan ko'zda tutiladigan g'oyadir. O'yin g'oyasi bolalarda o'yinga qiziqish uyg'otadi, ko'pincha bu g'oya

didaktik o'yinni boshlashga sababchi bo'ladi. Didaktik o'yinda amal qilinadigan qoidalar o'yin xarakterlarining to'g'ri noto'g'riligini aniqlovchi va ularga baxo beruvchi mezon xisoblanadi. Bolalarning biror bolaga nisbatan "U o'yin qoidasini buzib o'ynayapti" deyishlarining o'zi ularning o'yin qoidalariga qandaydir o'zgartirib bo'lmaydigan qonundek munosabatda bo'lishlarini ko'rsatadi. Bolalarning o'yin qoidalarini o'rganib olishlari va ularga rioya qilishlari ularda mustaqillikni o'yin jarayonida o'z o'zini o'zaro bir birlarini nazorat qila bilishi qobiliyatini tarbiyalashga yordam beradi.

Didaktik o'yinning o'yin faoliyati sifatidagi o'ziga xos xususiyati shundan iboratki, tarbiyachining bolalar bilan va bolalarning bir birlari bilan o'zaro munosabatlari o'yin tarzida bo'ladi. Bolalar ko'pincha o'yin mazmuni bilan belgilanadigan va o'yin xarakterlari talab qiladigan biron bir rol bajaradilar. Didaktik o'yin amaliy faoliyat bo'lib unda bolalar mashg'ulotlarda olgan bilimlaridan foydalanadilar. Bu jihatdan didaktik o'yinning ahamiyati shundan iboratki, u olingan bilimlarini turlicha qo'llanishi uchun aqliy faoliyatni kuchaytirish uchun qat'iy sharoit yaratadi. Yakka tartibdagi didaktik o'yinni tashkil qilish bilan tarbiyachi alohida munosabatlar uchun qulay sharoit yaratadi, aqliy faollikda orqada qolishning sabablarini aniqlaydi, ko'p mashq qildirish bilan bunday bolalarning o'sish darajasini oshiradi. Didaktik o'yinlar quyidagi maqsadlarda o'tkaziladi. Bolalarda didaktik o'yinchoqlar bilan yakka yakka o'ynash ko'nikmasini rivojlantirish, jamoa o'yinlarini tashkil etish, narsalarni faqat bir rangiga qarab ajratib olish, katta kichikligiga qarab ajratish xalqachalarni va kubikchalarni muntazam shaklda terib, ulardan narsalar yasash. Musiqaviy didaktik o'yinlarda esa musiqa ovozlarning ba'zi bir xususiyatlarini farq qilishga o'rgatish qadam va yugurish ritmini ajrata bilishga o'rgatish vazifalari ham xalq etiladi. Didaktik o'yin orqali bolalarda eshitish, ko'rish, sezish a'zolari yordami bilan turli narsalar va ularni yasash uchun ishlatilgan materiallarning xossalarini bilib olish, narsalarni tashqi ko'rinishga qarab bir biriga taqqoslash guruhlariga ajratishni o'rgatish vazifalari amalga oshiriladi. Didaktik o'yin davomida bolalar o'rta qo'yilgan masalani xalq etishda sabr matonatli bo'lishga, qiziquvchanlikka, diqqat e'tiborlikka odatlantirib boriladi. Musiqaviy didaktik o'yinlar orqali tovushlarni diqqat bilan tinglab baland pastligiga ritmiga, tembriga, dinamikasiga qarab bir biridan farq qila olishga o'rgatib boriladi. Katta guruhda didaktik o'yinlar quyidagi vazifalarni xalq etishni maqsad qilib qo'yadi. Kuzatuvchanlik, narsalarni tekshira bilish, bir birini taqqoslay olish, ularning belgilaridagi kichik farqlarni aytib bera olish kabi sensor qobiliyatlarini tarbiyalash, biron hayvon, o'simlik, transport ta'rif tavsif qilib berilganda ularning nomini topa olish malakasini o'stirish, bolalarni umumiy tasavvurini buyumlarni umumiy belgilariga qarab guruhlariga bo'lish qobil yatini rivojlantirish, so'z boyligini

faollashtirish va to'ldirish, qismlardan yaxlit narsalar (kubiklar, mozaika va boshqalar) yasash malakasini o'stirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, bolaning rivojlanishi va tarbiyasida o'yin - faoliyatning eng muhim turi katta rol o'ynaydi. Bu maktabgacha yoshdagi bolaning shaxsini, uning axloqiy va irodaviy fazilatlarini shakllantirishning samarali vositasidir, dunyoga ta'sir qilish zarurati o'yinda amalga oshiriladi. Bu uning psixikasida sezilarli o'zgarishlarga olib keladi. Mamlakatimizda eng mashhur o'qituvchi A.S. Makarenko bolalar o'yinlarining rolini shunday tavsiflagan; "O'yin bola hayotida muhim, kattaning qanday mehnati, xizmati borligi ham muhim. O'yinda bola qanday bo'lsa, ko'p jihatdan u mehnatda bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. M.Yu. Ayupova Logopediya. O'zbekiston faylasuflar Milliy jamiyati. T.: 2007, 2011-y.
2. Ayupova M.Yu., X.M.Po'latova. Logopedik ritmika. Darslik. T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2007.
3. Muzaffarova X.N., Maktabgacha logopediya. Jizzax.: "Ruhshona servis", 2021
4. Nurkeldiyeva D.A., Chicherina Ya.Ye. Ilk, maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarni psixologik-pedagogik, logopedik tekshirish. – T.: 2014
5. Belyakova L.I., Dyakova Ye.A. Zaikaniye. Uchebnoye posobiye dlya studentov pedagogicheskix institutov po spetsialnosti "Logopediya" — M.: V. Sekachev, 1998. —s-152
6. Muzaffarova, X. (2021). TA'LIM–TARBIYA JARAYONIDA INNOVATSION USULLARDAN FOYDALANISHDA O'QITUVCHINING MAHORATI. Scienceweb academic papers collection.
7. Muzaffarova, X. (2021). Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan olib boriladigan logopedik mashg'ulotlarni o'yinlar asosida tashkillashtirish. Scienceweb academic papers collection.